

¶ Dag Heede, *Det umenneskelige. Analyser af seksualitet, køn og identitet hos Karen Blixen*. Odense: Odense Universitetsforlag 2001, 258 s. ISBN: 8778385814.

Dette års Blixenbog er en overraskelse, idet den vælter det tilsyneladende uantastelige og alt for konformistiske Blixenbillede der var det fremherskende i Danmark. Det så ud som om man efter Blixens levetid havde glemt hendes værkers diabolske side, måske netop for at få også hende indordnet under et særligt dansk sikkerhedsnet der hedder: tradition, visdom, forfinet, ældgammel og deslige.

Dag Heedes bog *Det umenneskelige* lægger vægten på det omvendte og på den omvendelse af værdier som Blixen havde patent på, men desværre er hans budskab præget af en lidt for ensidig mission, som han fremsætter med samme hårdnakkethed som den der kendetegnede tidligere sikkerheder.

Hans mission går ud på at undergrave de heteroseksuelle tolkninger Blixens fortællinger gerne tvinges ind under, en mission jeg gerne tilslutter mig, så meget desto mere som jeg var ude i samme ærinde i min disputats fra 1990. Desværre synes han ikke at kende den, heller ikke i dens amerikanske udgave *The ambivalent Venus in the Work of Karen Blixen* fra 1991.

Men lad det være klart fra starten, at Heede har skrevet en provokerende og nytænkende bog, et virkeligt opgør. Han påviser ved hjælp af sin vidtstrækkende læsning i genderteorien det tvivlsomme i den blixenske heteroseksualitetskonstruktion, som ikke var hendes egen, men som er blevet hende pålagt af en traditionsdyrkende litteraturkritik. Billedet af kvinden der finder sig selv i forhold til mænd, var der tidligere blevet lirket ved af Vibeke Schröder og af Marianne Juhl og Bo Hakon Jørgensen. I de to sidstnævntes bog var det alene titlen *Dianas Hævn* der fremviste et andet billede af kvinden. Derefter fik Susan Hardy Aiken forskubbet billedet i en

postfeministisk læsning, mens jeg selv viste at også den påstået harmoniske Venus-kvinde var ambivalent fra starten eller at der ikke findes en harmonisk seksuel person i hendes bøger i det hele taget.

Men Dag Heede går videre: han “queerer” (allerede nu et modeord i Danmark) alt og alle: alle børn er uægte, aber er børn, alle mænd er homoseksuelle og alle kvinder er, med et flot udtryk “monoseksuelle”. Han har på en måde ret, men han glemmer en ting, nemlig at denne venden op og ned på alting i Blixens univers heller ikke fører til lykke, at forfatterskabet gennemstrømmes af en lacansk *désir*, som per definition ikke kan tilfredsstilles.

Lad det være sagt straks: Heede har skrevet en fremragende bog, hvor han dekonstruerer det fastlåste kønsbegreb så det batter. Ingen har før vist hvordan gender/køn hos Karen Blixen i høj grad er en kulturel, men især sproglig konstruktion. Han “dekonstruerer” og umenneskeliggør Blixens figurer, men han er ikke fri for visse paradokser i påstandene om tekstens mekanismer. Når han på den ene side påstår: “Både fortællinger og breve kan læses som eksperimenter med diskursive positioner, en polyvalent leg med tale-muligheder” (s. 178f.) og på den anden side viser en til tider naiv omgang med figurerne i teksterne som om de udgør del af hans personlige vennekreds. Samtidig er det netop hans udelte begejstring der gør hans bog så læselig og af og til ligefrem spændende. Heede er hjemme i gender- og seksualitetsteorien og delvis i Blixenlitteraturen og han er mere end loyal i sin ros og i sin citat-teknik.

Lidt kønsskræk er der dog mellem linierne i Heedes bog. Således er den værst tænkelige skæbne den heteroseksuelle. Heri ligger også bogens manko, som går ud på at fortælleren blander sin kønsskræk sammen med Blixens, så de ofte ikke er til at kende forskel på. Det er for dårligt for en kritiker der med rette afviser den biografiske indgang til hendes forfatterskab. Et slående eksempel på hans direkte afsky findes på side 47, hvor en forgiftet kop kaffe er symbol

på “et livslangt ægteskabs lidelse”: “Giften i koppen er heteroseksualiteten i en nøddeskal”. Iveren får Heede til at læse upræcist, idet kaffekoppen rækkes elskerens af en elskerinde som er gift med en anden mand og som ingenlunde har i sinde at afbryde sit ægteskab for en affæres skyld. Dette har intet med ægteskab at gøre. Elskerinden i historien vil dræbe sin elsker fordi han snarere er forelsket i hendes ægtemand end i hende. Det er den forsmåede kvindes hævn, den afviste heteroseksualitet, som ikke er dræbende som Heede påstår. Elskerens gennemskuer hende jo og drikker ikke af kaffen, men overlever for derefter at forføres af en bedårende ung pige og opleve en elskovsnat uden lige.

Dette eksempel, og det er kun ét blandt mange, viser at Heede ved at afvise det tvingende heteroseksuelle tolkningsmønster truer med at falde i den modsatte grøft, idet hans *queering*, hvor forfriskende den end er, ser ud som et forsøg på en ny, men ligeså tvingende, homoseksuel konstruktion, en ny tolkningsbås. Ganske vist insisterer Heede gerne på åbne tolkninger, som det sig bør nu om dage, men han overdriver af ren og skær iver.

En af fortællingernes strategier er “bestræbelsen på at af-naturalisere og mærkværdiggøre heteroseksualiteten” (s. 76). Den anden er dæmoniseringen. Det problematiske ved Heedes fremstilling af heteroseksualitet som dødelig er at han må tilstå at homoseksuelitet er mindst lige så dræbende, det vil sige hvis man som Heede tolker bøsser og sværde som fallosser. Det må man gerne for en freudianer som mig selv, men Heede postulerer sig som en antifreudianer, især når det er andre der bruger Freud som forklaring eller bevis på et tekstligt fænomen. Freud er over 100 år gammel, han er *yt*. Heede bruger dog selv Freud i den slags situationer, for eksempel når han skal bevise at en og anden kunstner som Leonardo da Vinci er homoseksuel (s. 79). Måske kan det anbefales ikke at være kategorisk i nogen af tilfældene, for ikke at blive fundet med bukserne nede.

Således er der i “Vejene omkring Pisa” tale om en kamp mellem

den unge elsker og prins Potenzani, den omvandrede, men impotente fallos. Skuddet er fallisk, siger Heede. På samme måde rammer den unge elsker Anders i 'Digteren' sin ældre rival med et bøsseskud, hvor bøssen er hævet "halvt op". Alt sammen anale penetrationer. Så vidt, så godt, idet på den måde den første og den sidste fortælling i *Syv fantastiske Fortællinger* en slags ramme om bogens de-erotisering.

For mig gerne, for, som jeg har skrevet tidligere, der er virkelig en parallel mellem August von Schimmelmans ungdomsforelskelse i Karl og hans grandtantes venskab med Carlotta. Som jeg ligeledes har sagt før, er dette kun ét af udslagene i de mange latente tekster der handler om *in*-vertering (til forskel fra *per*vertering), en vendt op og ned af erotikken. Men jeg tror ikke at *queering* er løsningen eller vejen til mere forståelse. Homoseksualitet har de samme følger som dens heterovariant, døden.

Også denne type "forbindelse" fremstilles som farlig og blodbesudlet (det antydes, at når det ømme romantiske mandevenskab ytrer sig i konkrete fysiske (penetrations-) handlinger, bliver det måske endnu mere dødbringende og dæmonisk end selv de farlige, heteroseksuelle penetrationer). (s. 83)

Hvorfor så foretrække det ene frem for det andet? Det gør Blixen jo heller ikke, begge dele er lige farlige hos hende. Det er snarere Heedes tolkning der viser fortrin, for eksempel når han i samme 'Vejene omkring Pisa' betragter Carlottas betagelse af sin nyfødte steddatterdattersøn Carlo som yderligere et bevis på at hans navn *Carlo* minder om Augustus' ungdomsvens navn *Karl*. Hvor blind kan man være som tekstlæser eller hvor lyserøde må ens briller have lov til at være?

Carlo ikke bare minder om, men er helt identisk med første del af navnet *Carlotta*. Hun er forelsket i sig selv, nu hun endelig er genfødt som mand og kan gøre de slemme ting der ellers er forbe-

holdt mænd. Det er invertering snarere end pervertering, Blixens historier handler om. Endelig er Carlotta jo et eksempel på den ultiime kønsskræk som alle Blixens figurer lider af, hvad enten den er homo- eller heteroseksuel. I gamle dage talte man om hysteri i forbindelse med genitalitetsskræk; det er nu lidt forældet som begreb. Men med Carlotta og Carlo som eksempler kan vi roligt sige det drejer sig om narcissisme i højeste potens.

Annelies van Hees, Universiteit van Amsterdam